

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יא , תש"כ

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

תבלין — תבלינים

ידוע ומפורסם, שבעטם של סופרים, אף של דווקני לשון, תבלין לשון יחיד, על דרך לגין, שושבין, גרעין וכיוצא בהם, וממילא לשון רבים תבלינים וכו'. מבחינה דקדוקית פורמאלית ראוי שימוש זה לגינוי; הרי אין ספק, שאין תבלין אלא לשון רבים של תבל (ערכין ב, ו). וכבר נתעוררו על שיבוש זה חרדים לטהרתה של הלשון וגזרו דינו לעקירה, כדין שיבוש ודאי. יודעים המגנים מקורו של שיבוש זה: „תבלין אחד יש לנו ושבת שמו“ (שבת קיט ע"א), אלא שמשם אין ראיה; יש גם גרסאות תבל אחד¹. הכותב כאן הוסיף קצת בירורים² ונראה לו להצטרף לפוסלים, וכן ברגרין³, שהוסיף פרטים.

במאמר המשך ל„נימוקים למשניות מנוקדות“⁴, העומד להתפרסם, השתדלתי לנמק את ניקודי תבלין (קריאת אשכנזים וניקוד כתבי יד), ולא תבלין (קריאת ספרדים ותימנים). הובא שם חומר להוכיח שתבלין, תי"ו פתוחה, הייתה שגורה בתקופה קדומה והורגשה למקצתם של לומדים כלשון יחיד, על דרך לגין כנ"ל, ומי שניסח תבלין אחד על

1. איני מוסיף כאן פרטים.

2. לשוננו לעם, הארץ, י באב תרצ"ה.

3. לשוננו כרך יז, חוברת א, עמ' 10—11.

4. לשוננו כרך כד, עמ' 15—39, 157—168.

כורחך קרא תבלין בפתח, ואין זו הדוגמה היחידה (שבת שם). בספרי עקב, פסקה לז, יש נוסחאות „איזהו תבל“, ויש נוסחאות „איזהו תבלין“. ולא עוד, אלא שבארמית הבבלית נמצא תבלונייכי (= תבלינייך, פסחים קי רע"ב). וכך נמצא בדברי ר' יהונתן מלוניל, פירוש על המשנה והר"ף, מגילה ומועד קטן 6: „אבל תבלין שאדם קונה ממנו מעט הכול יודעים שלצורך המועד הוא קונה“.

דוד יוסף בורנשטיין ז"ל 6 חלק על דבריי והעיר במכתבו אליי על נדרים נא ע"א: „אמר ליה [בר קפרא לרבי] מאי תבל (ויקרא יח, כג) — תבל הוא תבלין יש בה“ (בתמי' — פירוש הר"ן, שם). הרי שתפסו חכמים תבלין = תבל, לשון יחיד, ולענין ראיותיי, שמשניו נוסחאות בשבת שם יוצא, שתבלין שיבוש, הוסיף: „ואעפ"י כן דעתי נוטה להתיר תבלין בלשון יחיד, ולא עוד, אלא שבקושי אתיר לומר תבל. שיבושי הדפוס שנתפשטו נעשו מקורות ללשון, ומה שנמצא בדפוסים ישנים ובכתבי יד — יפה הוא לחקירה, אבל לא למעשה — מאמר, תבלין אחד יש לנו הוא הידוע והשגור, וסיום יין אינו פוגע באוזן העברית, כשם שנמצא לגין, לשון יחיד“.

עיינתי וראיתי, שנכונים דבריו. אף ראיתי, שרבים מן הסופרים, כאמור בתחילת מאמר זה, מפליגים על

5. מהדורת ש"ק מירסקי, הוצאת סורא עמ' 141.

6. מפורסמים מאמריו לחקר לשון שירתו של ביאליק.

7. לשוננו לעם, שם.

דברי מדקדקים ומשתמשים בשם זה על דרך תבלין אחד כנ"ל. אילו באתי להעתיק כל מה שקראתי בעניין זה, איני מספיק, והרי מעט מהרבה: "שאם בעל השמועה היה קולו ערב, הרי המתיק ממילא את שמועתו ונתן תבל בשיחתו, ואילו עכשיו, בגלגול שני, היא חסרה אותו תבלין" (מ"א ז'ק, עלי עי"ן לש"ז שוקן, עמ' 474). פתח בתבל, ולפי עניינו נרמז מן המשנה: "ליתן תבל בנעימה" (ערכין ב, ו), וסיים באותו תבלין. "התבלין האחד" (א' קריב, עטרה ליושנה, עמ' 140). "אותו תבלין פלאים, שהופך לך חזונו של אדם זה לחזונוך שלך" (יעקב חורגין, מאזנים ג, חוברת ו, תשי"ז, ראש עמ' 334), "ובת צחוקו הסלחנית שוב הייתה מתובלת באותו תבלין של קלסה קלה" (יצחק שנהר, הארץ 56.3.26, עמ' 5). "אין כל ספק, שהתבלין הטוב ביותר נגד יצר הרע וכו'" (ש"ז שרגאי, הצופה, ט"ז אדר תשי"ד). "תבלין חריף" (פ' לחובר, מבוא לחיי שלמה מימון, עמ' 30). "תבלינים" (עזריאל קרליבך, הודו, תשט"ז, עמ' 105). "פלפל ושני תבלינים" (א' מגד, חדוה ואני, עמ' 50). "תבליני מרק" (הנ"ל, שם). "קדרה שבקדרות עם תבלינים" (אהרן צייטלין, תרגום שיריו האידיים של ח"נ ביאליק, הוצאת דביר, עמ' 62). "הפרפראות והתבלינים עם שמנם ודבשם" (י"ל יונתן, הצופה, א' טבת, עמ' 6). "תבלינים" (י' זמורה, מאזנים, כסלו תשי"ז, עמ' 34). "תבליניה ובשמיה" (ישראל כהן, מאזנים, כרך יא [לד], אב-אלול, תש"ך, עמ' 219). "תבלין אחד יש לנו" מכאן, "תבל הוא", לשון גנאי, מכאן — שניהם גרמו להשרשת תבלין לשון יחיד.